

Læseplan for valgfaget samfundsfag

10. klasse

Indhold

Indledning	3
Trinforløb for 10. klassetrin	4
Politik	4
Økonomi	6
Sociale og kulturelle forhold	7
Samfundsfaglige metoder	8
Tværgående emner	
Sprogudvikling	9
It og medier	10
Innovation og entreprenørskab	11
Uddannelsesafklaring	12

Indledning

Faget samfundsfag er et valgfag i 10. klasse. I faget tages udgangspunkt i elevernes allerede opnåede kompetencer, færdigheder og viden fra undervisningen i samfundsfag i 8.-9. klasse.

Samfundsfagets formål er at udvikle elevernes kompetence til aktiv deltagelse i et demokratisk samfund. I samfundsfag skal eleverne udvikle kompetencer til udvikling af kritisk tænkning og deres eget værdigrundlag.

Fælles Mål omfatter fire kompetenceområder; politik, økonomi, sociale og kulturelle forhold samt samfundsfaglige metoder.

Det er målet, at eleverne kan ansøge problemstillinger ud fra politiske, økonomiske og sociologiske perspektiver, samt at de beskrevne metoder anvendes på tværs af fagets områder.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer.

Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning. Det er væsentligt, at der i det enkelte undervisningsforløb arbejdes med flere færdigheds- og vidensområder på tværs af kompetenceområderne. Det skal endvidere tilstræbes, at undervisningen tilrettelægges, så den vekselvirker mellem den enkeltfaglige fordybelse og det tværfaglige arbejde.

De lovgivningsmæssige rammer for Fælles Mål er med lov nr. 1445 af 12. december 2017 blevet ændret med henblik på en lempelse af bindingsgraden ved at reducere antallet af Fælles Mål. Dette er gennemført ved, at færdigheds- og vidensmålene i Fælles Mål er gjort vejledende, således at de bindende elementer i Fælles Mål nu udgøres af fagformål, kompetencemål samt færdigheds- og vidensområder. Denne undervisningsvejledning er blevet gennemskrevet i maj 2018 med henblik på, at undervisningsvejledningerne for fag og emner formelt set er i overensstemmelse med de ændrede lovgivningsmæssige rammer om Fælles Mål.

Frem mod skoleåret 2019/20 vil der blive gennemført et mere omfattende arbejde med at revidere læseplaner og undervisningsvejledninger. Dette skal understøtte, at disse i højere grad tager afsæt i de politiske intentioner bag ændringen i rammerne for Fælles Mål samt anbefalingerne fra rådgivningsgruppen om Fælles Mål. Dette vil bl.a. betyde, at læseplaner og vejledninger ikke i samme grad som tidligere vil fokusere på arbejdet med mål som udgangspunkt for tilrettelæggelsen af undervisningen. Det vil i denne sammenhæng bl.a. blive tydeliggjort, at mål er en didaktisk kategori ud af flere.

Trinforløb for 10. klassetrin

I samfundsfag arbejder eleverne med samfundsmæssige problemstillinger inden for politik, økonomi og sociale og kulturelle forhold. Eleverne lærer at anvende samfundsfaglige metoder og

begreber i undersøgelse og diskussion af problemstillingerne.

Fordet faglige indhold i 10. klasse gælder det, at der er taget hensyn til både muligheden

for at konsolidere den viden, der er arbejdet med i 8. og 9. klasse, og muligheden for at gå i dybden med bestemte områder.

Politik

Kompetenceområdet politik omfatter fem færdigheds- og vidensområder.

Demokrati fokuserer på demokratiformer og demokratisk deltagelse.

Politisk system fokuserer på politiske beslutninger og sammenhænge mellem beslutningsprocesser i Danmark, EU og i verden.

Politiske problemstillinger fokuserer på aktuelle politiske problemstillinger og aktørers stillingtagen ud fra bl.a. ideologier og interesser.

Internationale politik og globalisering fokuserer på internationale og globale politiske problemstillinger.

Medier og politik fokuserer på mediers betydning for politik og samfund.

Demokrati

Der er fokus på, hvordan eleverne kan deltage i demokratiet, samtidig med at der arbejdes videre med begreber som repræsentativt og direkte demokrati samt demokrati som styreform og livsform. Eleverne skal have viden om og færdigheder i, hvordan de selv kan deltage i demokratiet, og skal kunne forholde sig til, hvordan man vurderer den demokratiske deltagelse forskelligt ud fra forskellige demokratiopfattelser. Der skal også arbejdes med, hvordan man kan deltage som borger på forskellige måder og på forskellige niveauer, og hvad det betyder fx at deltage i debatter på de sociale medier, at stemme ved valg og at gå aktivt ind i politik.

Politisk system

Eleverne skal lære om det formelle demokrati og politiske beslutningsprocesser og kunne se disse i en sammenhæng i et dansk, europæisk og globalt perspektiv. Der kan arbejdes med eksempler på konkrete beslutninger (cases), hvor man kan undersøge, hvordan forskellige aktører har indflydelse på forskellige niveauer i et demokratisk system. Med udgangspunkt i disse eksempler arbejdes der med institutioner som folketing, regering, EU-parlament, -kommission og -ministerråd samt andre aktører såsom interesseorganisationer og lobbyister. Der arbejdes med europæiske og globale sammenhænge, så eleverne får en forståelse for, hvor-

dan politiske beslutninger hænger sammen i Europa og globalt. Spørgsmål om retsstat og menneskerettigheder, som indgår i Fælles Mål for 8. og 9. klasse, kan inddrages.

Politiske problemstillinger

Eleverne skal opnå viden om politikens indhold, dvs. de sager, der diskuteres politisk. Der kan både være sager, der har stor betydning for et bredt politikområde som fx skatte- og fordelingspolitik, og sager, der er mindre brede, men som har elevernes interesse. Der er fokus på, at eleverne bliver i stand til at diskutere aktuelle sager på en måde, så disse kan ses i sammenhæng med aktørers ideologier, mærkesager og strategiske overvejelser. På denne måde bliver

eleverne i stand til at tage del i aktuelle debatter, og til at analysere baggrunden for fx politikeres stillingtagen til specifikke problemstillinger.

Internationale politik og globalisering

Området bygger videre på vidensfærdighedsparret ”international politik” fra 8.-9.klasse, men lægger i større grad vægt på internationale og globale politiske problemstillinger.

Medier og politik

Eleverne skal opnå forståelse af, hvordan medier indgår i og påvirker den politiske proces. Der skal arbejdes med, hvordan medier kan optræde som selvstændige aktører, og som platform for en politisk debat. Men også hvordan politik og samfund i sig selv formes af medier, i en medialisering af politik og samfund.

Økonomi

Kompetenceområdet økonomi omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Privatøkonomi fokuserer på privatøkonomiske problemstillinger med udgangspunkt i elevernes egen økonomi.

Økonomiske sammenhænge har fokus på mål og midler i den økonomiske politik og sammenhængen i det økonomiske kredsløb.

Økonomisk udvikling fokuserer på økonomisk vækst og bæredygtighed.

Økonomi og velfærd fokuserer på forskellige velfærdsproblematikker og velfærdsmodeller i en økonomisk globalisering.

Privatøkonomi

Eleverne skal opnå viden om økonomiske muligheder for den enkelte og konsekvenserne af forskellige økonomiske valg, fx i forhold til uddannelse, arbejde og indtægt, forbrug og låntagning. De skal opnå forståelse for, hvilke muligheder der er for at agere som fx politisk forbruger samt for forholdet mellem den enkelte husholdning og de andre sektorer i det økonomiske kredsløb. Rollen som forbruger kan også anskues sociologisk, hvor forbrugsvalg kan ses som udtryk for livsstilsvalg, der igen kan ses i sammenhæng med tilhørsforhold til forskellige grupper/segmenter.

Økonomiske sammenhænge

Eleverne skal arbejde med samfundsøkonomiske mål, som fx

er spørgsmål omkring vækst, beskæftigelse, statens indtægter og udgifter, betalingsbalance m.v. De samfundsøkonomiske mål og de muligheder, der er politisk for at påvirke samfundsøkonomien, analyseres. Det økonomiske kredsløb kan anvendes som model for at anskueliggøre de økonomiske sammenhænge mellem forskellige sektorer i økonomien.

Økonomisk udvikling

Eleverne skal arbejde med problemstillinger, der vedrører økonomisk vækst og konjunkturudvikling, og opnå forudsætninger for at tage stilling til disse. Eleverne skal samtidig opnå en forståelse for sammenhænge mellem innovation, økonomisk vækst og bæredygtighed. Både vækst og bæredygtighed er omstridte begre-

ber, hvor det er relevant at inddrage forskellige forståelser af og holdninger til disse. Økonomisk vækst ses ofte som en modsætning til miljømæssig bæredygtig udvikling, samtidig med at mange opfatter vækst som et mål i den økonomiske udvikling. Det er derfor relevant at undersøge og diskutere begrebet bæredygtig vækst.

Økonomi og velfærd

Eleverne skal kunne diskutere forudsætninger for velfærdsstater i en økonomisk globalisering. De forskellige typer af velfærdsstater bruges i denne diskussion.

Sociale og kulturelle forhold

Kompetenceområdet sociale og kulturelle forhold omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Kultur fokuserer på forskellige måder at beskrive og analysere kultur på, og forskellige holdninger til den kulturelle udvikling.

Social differentiering fokuserer på, hvordan sociale forskelle og grupper i samfundet beskrives.

Identitet og fællesskab fokuserer på forholdet mellem den enkeltes identitet og tilhørsforhold til en eller flere grupper.

Kultur

Eleverne skal opnå en forståelse af, at der er forskellige måder at beskrive og analysere kultur på, og at der er forskellige holdninger til den kulturelle udvikling. Eleverne skal kunne beskrive og analysere kulturelle grupper og fænomener med anvendelse af faglige begreber.

Social differentiering

Social differentiering handler om, hvordan sociale forskelle opstår og beskrives i samfundet. Social differentiering kan handle om økonomiske forskelle, men også om arbejdsdeling i samfundet, social status og forskelle i hverdagskulturer og livsstile m.v. Eleverne skal opnå en forståelse af, at begreber som fattigdom og ulighed og sociale klasser er begreber, som er omstridte både i en politisk og fag-

lig sammenhæng. Der skal derfor arbejdes med forskellige faglige og politiske tilgange til spørgsmål om social differentiering.

Identitet og fællesskab

Eleverne skal kunne bruge faglige begreber i en diskussion af, hvordan den enkelte påvirkes af og påvirker de fællesskaber, man indgår i. Der bygges videre på begreber om socialisering, der indgår i Fælles Mål for 8. og 9. klasse.

Samfundsfaglige metoder

Kompetenceområdet samfundsfaglige metoder omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Undersøgelsesmetoder fokuserer på at kunne anvende samfundsfaglige metoder på baggrund af en problemformulering.

Formidling fokuserer på at kunne anvende digitale medier og andre kulturteknikker til formidling.

Kildeanvendelse fokuserer på at kunne udvælge og kritisk anvende kilder i en undersøgelse.

Sproglig udvikling fokuserer på at kunne anvende skrift og tale inden for fagets områder.

Undersøgelsesmetoder

Eleverne skal lære at lave samfundsfaglige undersøgelser.

Eleverne skal kunne formulere et problem, der skal undersøges, og vælge at bruge relevante metoder i undersøgelsen af problemstillingen. Der kan bl.a. arbejdes med enkle empiriske undersøgelser, som eleverne selv foretager ved fx at lave spørgeskemaundersøgelser og interviews.

Formidling

Eleverne skal lære at formidle resultater af gennemførte undersøgelser ved hjælp af kulturteknikker og digitale medier, fx ved udarbejdelse af produkter, der kan anvendes til at understøtte deres faglige pointer.

Sproglig udvikling

Eleverne skal lære at anvende fagets begreber i skrift og tale,

og de skal opnå en forståelse af fagets teksters formål og struktur. Der arbejdes med faglig læsning i faget, og med mundtlig formidling. Der arbejdes med, hvordan man mundtligt og på skrift kan indgå i en demokratisk diskussion, der kan foregå både i klassen og i forskellige medier, herunder fx sociale medier.

Tværgående emner

Sproglig udvikling

Sproglig udvikling er en central del af elevernes arbejde med samfundsfag. Sproglig udvikling har fokus på fire dimensioner af det talte og det skrevne sprog: samtale, lytte, læse og skrive.

I alle fagets kompetenceområder er elevernes forståelse for og anvendelse af fagets begreber helt centrale for elevernes læringsudbytte. Derfor skal der i alle områder arbejdes med elevernes begrebsforståelse, hvilket kræver, at både de og læreren er bevidste om de faglige begrebers sammenhæng med færdige begreber, om forskellige teksttypers særlige karakteristika og forskellige strategier i forbindelse med faglig læsning.

Ordkendskab

Det er væsentligt, at eleverne bliver fortrolige med sproget i samfundsfag, som det kommer til udtryk i skrift og tale. Sproget baserer sig ofte på overordnede faglige begreber, der knytter an til kompetenceområderne. Samfundsfaglig tekst og tale anvender forskellige virke-

midler afhængigt af kommunikationens formål. En politisk tale kan fx have til formål at overbevise andre om et politisk tiltag, hvor en organisations kampagne har til formål at informere.

Eleverne skal lære fagets centrale begreber at kende med henblik på selv at kunne anvende det i arbejdet med fagets områder. Eleverne skal lære at analysere og tolke samfundsfaglig tekst og tale, således at de kan forholde sig til sprogets virkemidler og formål. I forbindelse med undersøgelser, som eleverne foretager, er det vigtigt, at der arbejdes med sproglige formuleringer i faget. Det gælder også i forbindelse med mundtlige situationer i klassen, fx klasse-

diskussioner. Eleverne skal kende til principper for grammatik og sætningsdannelse, der sætter dem i stand til at formulere sig præcist og nuanceret samt indgå i faglige diskussioner.

Teksters formål og struktur

I samfundsfag arbejdes med et bredt udvalg af tekster, fx artikler, lovtekster, uddrag af partiers og organisationers informationsmaterialer, breve, sangtekster og baggrundstekster. Foruden tekster arbejdes der med andre materialer og udtryksformer, fx dokumentarfilm, pressefoto, grafer og statistikker, film, computerspil og musik.

It og medier

It- og mediekompetencer kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald.

I samfundsfag betyder det fx, at eleverne er kritiske undersøgere af faglige kilder, analyserende modtagere af fx politiske budskaber, anvender digitale medier til at kommunikere egne budskaber samt bruger digitale medier til at deltage i en demokratisk debat.

Digitale og andre medier anvendes i alle fagets områder. Eleverne

skal kunne søge faglig relevant viden og information kritisk, de skal kunne anvende digitale medier i deres arbejde individuelt og i samarbejdsprocesser, og de skal kunne anvende relevante medier til formidling og kommunikation. Dette kommer til udtryk under det kompetenceområde, der hedder samfundsfaglige metoder, hvor eleverne skal formidle resultater

af undersøgelser bl.a. igennem digitale medier og søge digitale kilder. Eleverne skal under kompetenceområdet kaldet politik diskutere medier som platform for politisk deltagelse samt aktørers brug af medier til at påvirke den politiske dagsorden.

Innovation og entreprenørskab

Samfundsfaget kan medvirke til udvikling af innovation og entreprenørskab hos eleverne.

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner: handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

Der er fokus på handling, omverdensforståelse og stillingtagen i alle fagets områder, idet eleverne skal tage stilling til udviklingsmuligheder og problemstillinger på baggrund af en forståelse af samfundsudviklingen i en globaliseret verden.

Der fokuseres på sammenhængen mellem innovation, bæredygtighed og økonomisk vækst i kompetenceområdet økonomi.

Der kan arbejdes med innovative arbejdsprocesser på tværs af kompetenceområderne, hvor eleverne

i samarbejde kan undersøge og finde løsningsforslag til samfundsmæssige problemstillinger.

Uddannelsesafklaring

Eleverne skal i 10. klasse arbejde med deres uddannelsesafklaring, herunder forestilling om job og karriere.

Eleverne skal arbejde med afklaring af egne ønsker og muligheder i forhold til uddannelses- og erhvervsmuligheder inden for fagområdet. Eleverne skal have fokus på udvikling af faglige, sociale og personlige kompetencer. I arbejdet hermed skal der være fokus på, at eleverne får indsigt i de kompetencer, der efterspørges inden for området.

Eleverne skal opnå viden om de uddannelses- og erhvervsmuligheder, der er inden for fagområdet, og kunne vurdere uddannelses- og erhvervsmulighederne. Eleverne skal kunne indsamle viden om området og kunne udforske og diskutere eksempler på faglige, personlige og sociale kompetencer, som kræves inden for fagområdet.

Eleverne skal som led i undervisningen også opnå afklaring i forhold til valg af ungdomsuddannelse. Eleverne arbejder med at forstå sammenhængen mellem de faglige kompetencer inden for faget og de efterfølgende valg af ungdomsuddannelser og job.